

bis

BIBLIOTEK I SAMHÄLLE

Biblioteksdebatt från vänster

#4 2014 — 30 KR

Användarens bibliotek

bis

Tidskriften ges ut av föreningen Bibliotek i Samhälle (BiS) och utkommer med fyra nummer per år. Artiklar i *bis* publiceras i efterhand som pdf-filer på BiS webbplats och i Globalarkivet (<http://globalarkivet.se>) enligt Creative Commons Erkännande-Dela Lika (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0>) – om inget annat avtalats.

Besök oss på webben

Hemsida: <http://foreningenbis.com>

Twitter: @foreningenbis

Facebook: <http://facebook.com/foreningenbis>

Kontakt

tidskriftenbis@gmail.com

Medlemskap och prenumeration

Medlemskap i BiS gäller i ett år och inkluderar prenumeration på tidskriften *bis* (fyra nummer).

- Ordinarie medlemskap: 250 kr
- Medlemskap för student, pensionär eller person utan full inkomst: 160 kr
- Stödmedlemskap: 500 kr
- Endast prenumeration: 160 kr
- Institutioner samt prenumerationer utlandet: 300 kr

Föreningens postgiro: 33 53 16-6.

Tryck

Ale Tryckteam AB

ISSN

0345-1135

Ansvarig utgivare

Lennart Wettmark

Redaktörer för detta nummer

Andrea Hofmann & Charlotte Högberg

Redaktionsgrupp

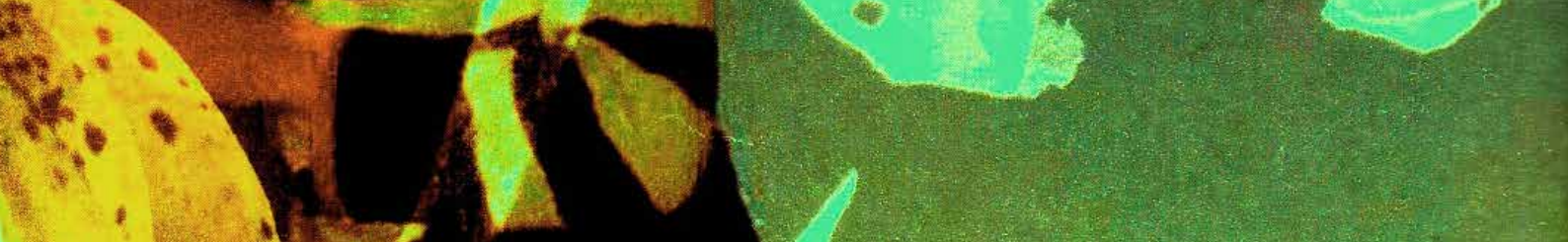
Andrea Hofmann, Charlotte Högberg, Balsam Karam, Eleonor Pavlov, Martin Persson & Tobias Willstedt

Bildredaktör & omslag

Balsam Karam

Grafisk form

Linus Mannervik

#4 2014

Användarens bibliotek

6. Barnen formar Lilla Slottet
9. Vad är service på ett bibliotek?
12. För ett demokratiskt samhälle med kultur åt alla!
14. Lokalsamfunnet er de egentlige bibliotekespertene
17. Får man höja rösten i de svenska folkbiblioteken?
18. Hur bibliotek 2.0 är bibliotek idag?
22. Dokument och demokrati – är tekniken lösningen?
24. Reflektioner från Bok- och biblioteksmässan
25. Hej blivande kulturminister!

Användarnas bibliotek är utgångspunkten för detta nummer av bis. Det kan ses som ett försök att ringa in vad delaktighet innebär inom biblioteksvärlden idag. På vilket sätt delaktighet lyfts fram inom verksamheterna och i vilka sammanhang det lyser med sin frånvaro. Bibliotekens närvaro på sociala medier är något som omtalas som ett verktyg för användarinflytande, men hur används det egentligen och uppmuntrar det verkligen till delaktighet? I Malmö tar stadsbiblioteket in stadens barns idéer och åsikter vid skapandet av den nya barnavdelningen. Verksamheten på våra bibliotek behöver anpassas efter de behov som finns i lokalsamhället. Användarnas inflytande kan ses som ett steg i detta, men hur möter vi behoven hos icke-användarna?

Kanske är det så att detta nummer väcker fler frågor än vad det ger svar kring dagens användarinflytande på våra bibliotek, men förhoppningsvis är det frågor som kan leda till nya diskussioner och formuleringar för att skapa bibliotek som är till för sitt lokalsamhälle, sina användare och för demokratin.

Charlotte Högberg och Andrea Hofmann, redaktörer

Medverkande i detta nummer

Ingrid Atlestam, bibliotekarie och skribent. Aktiv i BiS sedan starten 1969.

Anders Ericson, Moss, Norge. Frilansjournalist med bakgrund som bibliotekarie. Tidigare redaktör för Norsk Bibliotekforum.no.

Andrea Hofmann, bibliotekarie och skribent.

John Holmberg, Malmö. Bibliotekarie med vikariat på Campus Helsingborg.

Charlotte Högberg, journalist och bibliotekariestudent.

Sebastian Lönnlöf, biblioteksassistent verksam i Botkyrka. Tror att genuin normkritik är nödvändigt jämt och ständigt.

Eleonor Pavlov, Skånebaserad barnbibliotekarie med fäbless för bilderböcker och normkritiska frågor.

Martin Persson, bibliotekarie baserad i Malmö/Lund.

Tobias Willstedt, bibliotekarie, drömmare och socialist.

Petter Zerpe, bibliotekspedagog på Lava Bibliotek & Verkstad, gillar dystopier och ljusa dagar.

Aktuellt

Kärleksbrev stoppade biblioteksnedläggning

“One in three children does not own a book, it seems to us terrifying that even the chance of borrowing a book is about to be taken away from many Liverpool children.”

Ett kärleksbrev till Liverpools bibliotek har lyckats stoppa en nedläggning av 11 av stadens 18 bibliotek, skriver *The Guardian*. Över fem hundra författare, musiker, illustratörer, konstnärer och pedagoger, däribland Caitlin Moran, undertecknade brevet. Folk uppmanades också att skriva egna kärleksbrev till biblioteken vilket resulterade i hundratals brev från skolbarn, familjer och andra biblioteksanvändare, samt över 20 000 underskrifter mot nedläggningen. Eftersom anslagen till Liverpools bibliotek minskat med 58 procent meddelas dock att förändringar som minskade öppettider måste genomföras. Enligt *The Guardian* är det hundratals bibliotek i Storbritannien som hotas av nedläggning.

Fler surfplattor, färre fildelare

Årets rapport av *Svenskarna och internet*, som ges ut av .SE, visar att svenska befolkningens användning av surfplattor ökar. På tre år har det gått från 5 procent till 53 procent som använder surfplattor och den största ökningen står barnfamiljerna för. I samband med detta har också tiden vi tillbringar på internet ökat till 21,6 timmar i veckan. Rapporten visar också att fildelningen minskar, för första gången på fem år. Enligt undersökningen är det nio av tio svenskar som har tillgång till internet och dator, men bland de som är över 75 år är bara 30 procent internetanvändare medan drygt hälften av tvååringarna använder internet. Nästan en miljon uppger att de inte använder internet regelbundet på grund av ointresse, att det är för svårt, för dyrt eller på grund av funktionshinder.

Socialistiskt forum

BiS genomförde ett seminarium om folkbiblioteken och privatseringarna på årets Socialistiska forum i Stockholm i november. Andrea Berge och Marika Lindgren Åsbrink samtalade tillsammans med bissaren Tobias Willstedt om detta. Seminariet var välbesökt och i nästa nummer kan du läsa en längre artikel om detta.

BiS arkiv nu tillgängligt på ARAB

Föreningsmaterial från Bibliotek i Samhälle finns nu på Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek i Flemingsberg. Arkivet omfattar perioden 1969–2010 och består av bland annat protokoll, bulletiner, fotografier, korrespondens och material rörande tidskriften. Flera volymer innefattar också material rörande solidaritetsprojekt i Sydafrika.

bis är folkbildande!

Oscarspriset i svensk folkbildning delas ut årligen av Oscar Olsson Museet i Malmö till en person eller förening som särskilt utmärkt sig för ett gott folkbildningsarbete eller för att på annat sätt ha verkat i god folkbildningsanda. bis tog stolt emot ett hedersomnämmande för för hedervärda insatser. Grattis till oss! Pristagaren var Ingrid Rasch, initiativtagare till Tredje rummet i Malmö, som fick ett stipendium på 10 000 kr.

Biblioteksbladet på entreprenad

Svensk biblioteksförening planerar att Biblioteksbladet från årsskiftet ska göras av en extern byrå. Föreningen skriver på sin hemsida att avsikten med förändringen är att stärka tidningens fria och obundna ställning, gynna framtida utveckling och ge tillgång till breddad kompetens för bevakningen av bibliotekens verksamhet. Beslutet kom i samband med att chefredaktören Henriette Zorn sade upp sig. Enligt Svensk biblioteksförening skedde detta efter att styrelsen fattat beslut om att generalsekreteraren ska ha personalsvar för all personal anställd av föreningen, även chefredaktör och redaktör för Biblioteksbladet, sedan en kartläggning visat på en konfliktsituation inom redaktionen. Styrelseledamoten Barbro Bolonassos valde att lämna sitt uppdrag då hon uppges ha en annan syn på hur styrelsen skulle ta sitt arbetsmiljöuppdrag. Vad som händer med de övriga anställda på Biblioteksbladet är i skrivande stund oklart. Svensk biblioteksförenings styrelseordförande Calle Nathanson säger till Journalisten att beslutet att lägga produktionen på entreprenad inte har någon koppling till de arbetsmiljöproblem som framkommit.

Cyklopenbiblioteket

Vid Högdalstoppen i Stockholm ligger det frihetliga kulturhuset Cyklopen. Och sedan i somras rymmer huset även ett bibliotek. Det ursprungliga kulturhuset Cyklopen byggdes i mitten av 2000-talet av föreningen Kulturkampanjen. Huset samlade konstnärer, musiker och aktivister. Efter några år av verksamhet brändes denna version av huset ner i en anlagd brand 2008.

Kulturkampanjen bestämde sig dock för att bygga upp huset igen. Efter ett intensivt arbete med att samla in pengar och att bygga upp huset med frivillig arbetskraft så kunde man öppna Cyklopen 2.0 den 21 september 2013. Cyklopenbiblioteket beskrivs som ett frihetligt bibliotek med berättelser om staden, aktivist- och vänsterhistoria, teori och fanzines. Biblioteket har även ett samarbete med Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek för att samla in material.

Läs mer om biblioteket och kulturhuset på www.cyklopen.se. Verksamheten är öppen för alla.

Ryskt alternativ till Wikipedia

"Integration of unique materials on the regions in a single electronic encyclopedia will allow to objectively and accurately present the country and its population, the diversity of the state, the national system of Russia."

Presidentbiblioteket i Sankt Petersburg meddelar att det tillsammans med nationalbiblioteket har börjat utveckla ett digitalt uppslagsverk som ska vara ett alternativ till Wikipedia, som inte har nog pålitlig och detaljerad information om ryska regioner och livet i Ryssland, enligt bibliotekets analys. Samtidigt har den statliga censuren och kontrollen av nätet ökat det senaste året i Ryssland och det är oklart hur ryssarnas tillgång till Wikipedia kommer att påverkas. Enligt Reuters har flera Putinkritiska webbsidor blockerats och enligt en ny lag måste bloggare med fler än 3000 läsare registrera sig och gå med på att följa statens regler gällande massmedier.

Barnen formar Lilla Slottet

Användarnas tankar kring rum och innehåll är viktiga pusselbitar i skapandet av Malmö stadsbiblioteks nya barnavdelning. Charlotte Högberg har diskuterat brukarinvolvering med Karin Johansson som är projektledare för Lilla Slottet. "Barnbiblioteket är barnens plats! Därför måste vi skapa förutsättningar för dem att påverka och lämna avtryck", säger Karin Johansson.

Text: Charlotte Högberg

Foto: Malmö stadsbibliotek

Våren 2016 är det beräknat att den nya barnavdelning för barn 0–8 år på Malmö stadsbibliotek ska öppna. Arbetet med att ta fram hur den ska se ut och vilken verksamhet som ska bedrivas där har pågått i ett och ett halvt år och projektet har fått namnet Lilla slottet. Redan från början stod det klart att Malmöborna själva skulle utgöra en viktig del i skapandet av barnavdelningen.

– Jag upplever det som att barnbibliotek i Sverige har en lång tradition av att arbeta utifrån ett barnperspektiv där barnens bästa har stått i främsta rummet. Men arbetet med barnens perspektiv, det vill säga att barnens egna röster ska få höras och vara vägledande i utvecklingen av den verksamhet som berör dem, är en mindre utvecklad del som nu är

på frammarsch, säger Karin Johansson, som är projektledare för Lilla Slottet.

Satsningen på brukardialog grundar sig också i Malmö kommuns arbete med ökat deltagande. Karin Johansson lyfter fram att kommunens nya styrdokument från Malmökommisionen betonar vikten av att utveckla nya metoder för att öka barnens inflytande.

Projektgruppen för Lilla Slottet har haft brukardialoger med barn och vuxna, både vana och ovana biblioteksbesökare. Fem workshopar med barn i årskurs ett och fem workshopar med 3–5-åringar har anordnats tillsammans med studenter som läser inriktningen Child Culture Design på Högskolan för design och konsthantverk, HDK, vid Göteborgs universitet. Studenterna har involverats i arbetet just för att de utbildas till att bli experter på att skapa design för och av barn. Under workshoparna har barnen fått arbeta kreativt och praktiskt, ensamma såväl som i grupp.

– Barnen har till exempel fått visa och på olika sätt illustrera vad de tycker om att göra på ett bibliotek, hur deras rörelsemönster ser ut, hur de vill känna sig när de besöker biblioteket och vilka färger och former som tilltalar dem, säger Karin Johansson.

Biblioteket har också anlitat ett företag som genomfört dialogworkshopar som sedan följdes upp av 400 telefonintervjuer, med fokus på sällan och icke-besökare som lever i hushåll med barn i åldrarna 0–8 år.

– Det var positivt att både genomföra egna dialoger och att låta en extern part ställa frågor, eftersom det minskar risken att de som svarar känner sig begränsade eller hämmade av att vi är bibliotekarier som ställer frågorna. Det kan bidra till att man kanske inte vågar vara kritisk eller till och med försköna lite för att blidka mottagaren, säger Karin Johansson.

Under hösten har fyra uppföljande workshopar hållits med barnen som medverkat tidigare, tanken är att de ska få följa med i hela utvecklingsprocessen av barnavdelningen.

– De har fått testa prototyper av de digitala lösningarna som finns tilltänkta i konceptet och vissa av de rumsliga tankarna som vi byggt upp som prototyper. På så sätt kan vi se hur barnen reagerar och hur idéerna faktiskt fungerar i verkligheten.

Ett följeforskningsprojekt med fokus på barn och delaktighet har också inletts under hösten. Forskare från Borås högskola och Göteborgs universitet kommer att följa barnavdelningens utveckling de kommande två åren. Enligt Karin Johansson är det ett led i att fördjupa kunskapen kring barn och delaktighet samt skapa växelverkan mellan teori och praktik.

Karin Johansson säger att projektet Lilla Slottet bara är början på utvecklingen mot ett barnbibliotek där barnens röster tydligare ska påverka verksamheten. Tanken är att brukarinvolveringen ska fortsätta även efter att den nya barnavdelningen slagit upp sina portar. Därför ska Malmö stadsbibliotek införa en brukarkoordinator som också ska ägna sig åt uppsökande verksamhet.

– Tanken är att brukarkoordinatoren ska vara mottagare och koordinera de vuxna malmöbornas och malmöbarnens initiativ och även arbeta uppsökande mot grupper och föreningar i Malmö som vanligtvis inte besöker eller använder sig av barnbiblioteket, säger Karin Johansson.

Brukarkoordinatoren ska tillsammans med barnenheten arbeta fram en metod för att kunna tillmötesgå användarnas önskingar. Detta genom att modifiera önskingarna så att de blir genomförbara, istället för att behöva svara att det inte är möjligt. Karin Johansson tror att det kommer att bli spännande att se hur malmöbornas egna initiativ kan rymmas inom det uppdrag som biblioteket har. Den uppsökande verksamheten syftar också till att skapa nätverk och hitta ambassa-

dörer som på olika sätt kan knyta sina redan existerande verksamheter till Lilla Slottet.

– Det finns många barngrupper i staden som redan träffas på öppet-hus-verksamheter som exempelvis Bryggan som arbetar med barn som har föräldrar i fängelse. Det skulle vara ett enkelt grepp att bjuda in dem att förlägga sitt öppet-hus hos

oss för att visa på vad biblioteket har att erbjuda dem, säger Karin Johansson.

Att arbeta med brukarinvolvering med just barn i unga åldrar anser Karin Johansson har krävt speciella metoder, och hon är tacksam för inspirationen och vägledningen de har fått från arbetet med studenterna vid HDK.

– Vi kommer att behöva fortsätta utveckla vårt kunnande kring hur vi ska arbeta med detta. Vi arbetar ju med ett stort åldersspann från 0 till 8 år. Bara inom det spannet behöver man tänka på olika sätt för att skapa delaktighet, säger hon.

I dagsläget är det inte helt klart hur Lilla Slottet kommer att se ut eller vilket innehåll som ska finnas i verksamheten, men Karin Johansson menar att barnens åsikter tydligt präglar de skisser som finns av det fysiska rummet och den tillhörande verksamheten. Barnen ville exempelvis att naturen skulle få ta plats i rummet, vilket avspeglar sig i de zoner

som planeras, så som Bokskogen där pelare ska omvandlas till trädstammar. Trädkojor och torn ska också bidra till att göra verklighet av barnens önskan om tysta vrår, kryp in och att komma upp i höjd.

– Att ta in barnens åsikter är ett viktigt sätt för att skapa ett levande och uppdaterat barnbibliotek, eftersom deras behov skiftar över tid och barnen är experter på att vara just barn, säger Karin Johansson.

Samtliga bilder är från Lilla slottets workshopar under hösten. Efter barnens önskemål byggdes prototyper av rumsliga och digitala lösningar upp, som barnen sedan fick testa.

Vad är service på ett bibliotek?

Vad händer när ett folkbibliotek utvecklas utifrån lokala behov? Det skriver Sebastian Lönnlöv om i sin text om vardagen på ett folkbibliotek, när hjälp med utskrifter, bostadsansökan och Hotmail tar över för boktipsfrågorna och det klassiska referenssamtalet. Vad och för vem är biblioteket till för? Är det besökarens behov som ska styra verksamheten, trots att det inte var vad personalen egentligen hade tänkt sig.

Text: Sebastian Lönnlöv

Illustrationer: Emil Johansson

En höggravid kvinna sitter vid våra publika datorer och när vi springer förbi ber hon om hjälp, gång på gång. Hon har blivit skickat till oss av det lokala bostadsbolaget. Medan hon står i deras långa kö vill de att hon sitter på Blocket och försöker hitta ett tillfälligt boende. Problemet är bara att hon inte kan svenska och inte heller har särskilt mycket datavana. När vi i all hast hjälper henne får vi säga saker som "Det där är en villa i Skåne som kostar flera miljoner". Ingen har tid att verkligen sitta med henne och förklara var Stockholm slutar, eller vad som är skillnaden på bostadsrätt och hyresrätt.

En man har försökt fylla i en låneansökan på sin internetbank, eftersom han ska köpa hus. Han är inte bra på vare sig datorer eller siffror. På bankkontoret kan han få en tid först om ett halvår, men husköpet ska ske nästa vecka. Han är frustrerad och lyckas inte komma någon vart, eftersom han hela tiden fyller i fel. Jag bokar en tid när jag egentligen inte ska vara i disken, så att jag kan sitta med bara honom. Vanligtvis brukar jag vägra att hjälpa till när det handlar om betalningar och pengar, men tillsammans lyckas vi på en kvart genomföra det han har slitit med i flera timmar.

En kvinna behöver hjälp med en blankett för att kunna kräva tillbaka ett indraget körkort. Vi slår upp olika termer och försöker förstå dem – jag vet inte mycket mer än henne, men jag kan åtminstone söka information. Till sist är hon nöjd och har antecknat vilt på blanketten, för att vara säker på att hon verkligen förstår vad hon ska skriva i de olika fälten. Det känns bra, även om jag känner mig bekymrad över hennes integritet – vi står ju bland andra människor, vill hon verkligen att de ska veta att hon har kört vårdslöst? Men, intalar jag mig, hennes integritet är ju ändå hennes. Inte min.

Dagen efter kommer en annan kvinna. Hon har förlorat ett ärende i rätten och vill att jag ska berätta för henne varför

ARBETSMILJÖ
VERKET

Arbetsmiljöverket
Box 1618
SE-161 16 Solna
Tel: 08-731 80 00
Fax: 08-731 80 01
E-post: arbetsmiljoverket@arbetsmiljoverket.se

Begäran

Begäran enligt 8 kap 6a AML om förslagsgande eller förbud

Begäran från

hon inte vann. Jag förklarar och förklarar att det inte är min kompetens. Jag är inte jurist, jag är inte insatt, hon får gå till medborgarkontoret – men just idag har de hunnit stänga och hon vill ha sitt svar just idag. Hon hävdar att jag behandlar henne som ett djur, inte som en människa, men jag står på mig för i det här fallet känner jag mig väldigt säker. Det här är faktiskt inte mitt jobb.

Varje dag möter jag en mängd människor som vill ha min hjälp. Det kan handla om de tjänster vi tillhandahåller: surf, utskrift, kopior, scanning – och så förstås det här med böcker. Många kommer inte alls för låna, återlämna eller få boktips. Många kommer för datorernas skull – och då inte bara för att det finns teknisk utrustning, utan för att de kan få hjälp. Digital delaktighet är helt klart en akut bristvara för väldigt många.

Varje dag förklarar jag något grundläggande kring datorer. Det kan handla om att öppna Word, öppna webbläsaren, kopiera och klistra in, öppna Google eller Youtube, göra @-tecknet. Jag förklarar att det inte går att skriva in sin mejladress i adressfältet på webbläsaren, försöker förklara vad en webbläsare egentligen är. Då och då ombeds jag ordna saker som jag faktiskt inte styr över, som att någon har glömt sitt lösenord till mejlen eller att en viss hemsida ligger nere. Många har svårt att förstå var gränsen går för mina förmågor. Om jag kan ge dem en ny pin-kod till lånekortet, varför kan jag då inte utöva samma makt över Gmail? Datorerna står ju på biblioteket, då är väl allting som kan öppnas i datorerna bibliotekets ansvar?

Vi diskuterar löpande vad som egentligen är vårt jobb och inte. Vissa av oss bokar tid med besökarna för att hjälpa dem att beställa flygbiljetter – andra gör det inte. Vissa av oss kan sitta och korrläsa besökares skoluppgifter – andra inte. Jag slåss ständigt med den där gränsen och besväras ibland av att jag är för kategoriskt negativ, samtidigt jag också känner att det måste få finnas en gräns. Jag försöker vara generös, men för varje arbetsdag blir frågan mer accentuerad: vad är mitt jobb och vad är inte mitt jobb?

Jag hjälper besökare ställa in vintertid och sommartid på sina mobiler. Jag förklarar vägen till diverse olika platser. Jag letar upp bilder på olika svampar när det är höst. Jag förklarar för en komvux-student vad "argumentera" betyder. De olika frågorna är själva charmen. Jag kan göra mycket, men det finns också saker jag inte är bra på och inte är utbildad i. Visst kan jag göra något extra om jag känner att jag kan – men ingen kan förvänta sig det. Samtidigt finns förväntningarna och jag kommer att göra folk besvikna om jag vägrar, vare sig jag inte kan eller helt enkelt inte vill. Vissa saker vill jag inte – som att hjälpa till med ekonomiska transaktioner, eller att logga in på någons internetbank. Jag kan hjälpa med inloggning till datorerna, jag kan hjälpa med att skriva ut kontoutdrag – men själva bankinloggningen känns för känslig. Jag vill inte peta där med mina fingrar. Jag är en främling och jag vill inte att de blandar in en främling i något så privat. Dessutom: vad händer om jag gör något fel?

Ska besökarnas behov styra vad vi tillhandshåller? Om vi klamrar oss fast vid våra bokhyllor, vad händer då med bibliotekets angelägenhetsgrad? Samhället förändras, vi måste också förändras och våga prova något nytt, våga kräva kompetensutveckling i det vi faktiskt ägnar oss åt. Å andra sidan finns ju andra aktörer i samhället och ibland är det faktiskt de som ska sköta sitt jobb – vi kan inte ta över bankens och bostadsförmedlingens arbetsuppgifter. Allt för många olika verksamheter skickar alla behov och frågor till det magiska biblioteket som ska vara lösningen på precis allt.

Det finns gränser för vårt uppdrag – men det finns också väldigt mycket vi kan göra. Med små medel, men med medel vi behöver kräva. Vi kan stå upp för våra uppdrag kring språkkunnighet, digital delaktighet och jämlik tillgång på information. Vi behöver testa våra gränser, men också erkänna vad vi faktiskt inte kan.

Om en person kommer till mig med en fråga som inte alls är "mitt bord" är det inte mitt jobb att lösa problemet – men däremot att ge någonting tillbaka. En adress, ett telefonnummer, ett råd. Eller, om jag inte kan ge något av detta, om jag verkligen inte vet eller kan, ge åtminstone ett genuint engagemang, en äkta förståelse och ett beklagande över att jag inte räckte till. Inte en smetig trevlighet, inte ett påklippt leende, utan en faktisk medkänsla. Jag måste visa att jag hade velat kunna, vare sig personen framför mig är privilegierad eller inte. Det låter självklart, men det är mycket svårt att inte fastna i ett nät där vi gör skillnad och ser vissa som mera jobbiga än andra.

Vi behöver jobba med en genuin glöd för olika behov. Även när vi inte är lösningen kan vi bry oss. Vi behöver vara flexibla, inte bara med vad vi gör och inte gör, utan också med hur vi talar och agerar. Om en förklaring inte fungerar, försök med en annan! Om du inte kan ge hjälp, ge en stund av din tid och ett intryck av att du verkligen försöker.

Jag besöker ett bibliotek där jag inte själv jobbar och blir vittne till en man som ska hämta ut sin utskrift. Han blir förskräckt när han ser vad han får för papper. "Det här var inte det jag försökte skriva ut", protesterar han. Istället för att beklaga och visa förståelse, istället för att följa med honom till datorn och visa hur han skriver ut det han faktiskt ville ha, säger bibliotekarien: "Det är inte mitt problem att du gör fel." Kollegan som står bredvid säger högljutt: "Ja, jag håller helt med." Mannen får betala för sin misslyckade utskrift och gå därifrån utan det han ville skriva ut – och utan att ha lärt sig någonting mer än att han inte har någon hjälp att hämta på biblioteket.

Det finns en maktobalans mellan oss och våra besökare. Det råder stora skillnader i kunskaper och språkförmåga. Det är lätt att börja behandla besökare nedlåtande, göra skillnad mellan besökare, ge olika bemötande. Ingen av oss är fri från de rasistiska, patriarkala och klassmässiga strukturer som finns runtomkring oss. Tvärtom – vi sitter alla fast i dem. Som tur är går det att kämpa emot. Reflektera över sig själv – och försöka nå längre.

För ett demokratiskt samhälle med kultur åt alla!

Text: Eva Stenemo (ur bis nr 4 1983)

Illustrationer: Balsam Karam

Kulturpolitiken ska utformas med hänsyn till eftersatta grupper, heter det, unisont från riksdagen.

Att aktivt arbeta för att nå de läsovana och kulturellt eftersatta grupperna – människor som av olika skäl inte av egen kraft kan ta del av t.ex. bibliotekets utbud – det borde vara en angelägen uppgift för alla biblioteksarbetare och kanske i synnerhet för BiSanslutna.

Vad har vi då för metoder att arbeta med i vår strävan att nå det i sig självklara målet – att *alla* människor under hela sin levnad ska ha tillgång till böcker?

Hur bra är dessa metoder, hur väl lyckas vi? Vilka människor i vårt samhälle når vi med bibliotekets utbud?

Finns det måhända bättre metoder? Frågor som jag i det följande ska försöka besvara utifrån min utgångspunkt.

Vi arbetar med uppsökande biblioteksverksamhet på våra bibliotek, såväl på institutioner som till enskilda, för att nå de svaga grupperna i vårt samhälle. Bibliotekens barnverksamhet lämnar jag därhän i detta resonemang, det får väl antas vara väl förankrat hos varje biblioteksarbetare att barnverksamheten ska utformas så att man når varje unge och att man nära samverkar med skolan.

Vi arbetar med arbetsplatsutlåning och når därmed många som annars aldrig besöker biblioteket – måtte denna verksamhet få möjlighet att ytterligare utvecklas.

Vi arbetar på många institutioner inom kriminalvården, inom omsorgsverksamheten, på sjukhus och på servicehus för äldre. Allt detta är naturligtvis gott och väl även om verksamheten på många håll lämnar mycket övrigt att önska.

Vi arbetar med Boken Kommer-verksamhet; i hela 188 kommuner finns denna verksamhet i någon form.

Men det är inte många kommuner som har en Boken Kommer-verksamhet som är anpassad efter det verkliga behovet. En BK-verksamhet där man aktivt själv söker upp de människor som inte själva kan ta sig till biblioteket – och det måste ju vara målet med den här verksamheten. En BK-verksamhet som bedrivs i nära samarbete med hemsamariter och personal inom hemsjukvården, förankrad i både socialnämnd och hos landstinget. En BK-verksamhet med tillräckliga personalresurser och tillräckligt med anpassade medier.

Endast med en BK-verksamhet utformad enligt ovanstående har man möjlighet att nå de människor i vårt samhälle som kanske är i störst behov av vårt kulturutbud.

En sådan BK-verksamhet kräver resurser och de saknas ju som bekant i de flesta fall.

Vad gör vi då i vår kamp att föra ut BOKEN även till dem som är oförmögna att själva komma till biblioteket?

Vi får skaffa hjälp, helt enkelt. Vi måste inse att vi inte klarar att nå alla de människor som är i behov av någon av bibliotekets resurser.

Vi måste förmedla den kunskap vi har om läsnings betydelse till de människor som i sitt yrke kommer i direkt kontakt med de människor vi vill nå.

Det är vår skyldighet att informera olika personalkategorier om bibliotekets resurser, om de anpassade medier som

faktiskt finns (talböcker, taltidningar, inläsningstjänst, stor stil och LL) på de flesta bibliotek.

Vi måste arbeta för att kulturen betraktas som en del av vården, vi måste sprida vår kunskap till vårdpersonal inom kommuner och landsting.

Det är viktigt att ta fasta på hemsamaritens nya roll som en kontaktskapande och informerande socialarbetare. Att se till att hemsamariten åtminstone har kunskap om vad som finns på biblioteket och vilken betydelse det har. Att för distriktsköterskor och undersköterskor visa på vikten av att människors kulturbehov läggs in i vårdplaner.

Att informera kyrkans personal om bibliotekets resurser.

I vad mån biblioteket sedan har möjlighet och resurser att ställa upp med t.ex. distribution varierar naturligtvis från kommun till kommun och får lösas alltefter de lokala förutsättningar som säkerligen finns.

Det väsentliga är att vi lyckas förmedla våra kunskaper och entusiasmera förmedlarna så att vi kan hjälpas åt att se till att kulturpolitiken verkligen utformas med hänsyn till eftersatta gruppers behov.

Det är ett viktigt, roligt och meningsfullt arbete som vi med det snaraste borde prioritera!

Ytterst handlar det om att aktivt medverka i kampen för ett demokratiskt samhälle där alla har verklig tillgång till kultur!

Kommentar av Eleonor Pavlov: Vikten av det uppsökande arbetet har inte minskat

Vi pratar om användarinflytande och bibliotek för alla, men hur når vi dem som inte kommer till biblioteket? För oss som arbetar på bibliotek är biblioteket en självklar plats, men vi måste komma ihåg att det inte är det för alla. Det kan handla om fysiska problem att ta sig till bibliotek, men det kan också handla om traditioner och en uppfattning om att biblioteken inte har något att erbjuda.

Stenemos artikel handlar om hur biblioteken ska kunna nå även "människor som av olika skäl inte av egen kraft kan ta del av t.ex. bibliotekets utbud" genom att arbeta mer med uppsökande biblioteksverksamhet. Huvudsakligt fokus ligger på Boken Kommer-verksamheten, men Stenemo tar också upp annan typ av uppsökande verksamhet som till exempel arbetsplatsbibliotek och samarbeten med institutioner.

Det är fortfarande lika viktigt att tänka på dem som av olika anledningar inte kan komma till biblioteken, eller som kan, och bara inte gör det. Många bibliotek arbetar med olika sorters uppsökande verksamhet, även om den numera, åtminstone till viss del, är utformad på andra sätt. Den ökade tillgången till litteratur i andra former än den tryckta pappersboken har skapat andra förutsättningar, samhället ser också annorlunda ut idag än för 30 år sedan. Kanske är det andra trösklar som försvårar att folk kommer till biblioteken idag än då?

Biblioteksstatistiken visar att antalet fysiska besök på biblioteken minskar. Det blir också färre antal bemannade biblioteksserviceställen medan de obemannade ökar. Det finns en risk att biblioteksverksamhet förminskas till att handla om att bara låna ut böcker. Demokratiskt läsförmedlande arbete handlar om mycket mer än så och det får vi inte tappa bort.

Stenemo poängterar att vi som jobbar på biblioteken har stor kunskap om läsningens betydelse, men att resurserna inte alltid räcker till för att nå de som mest behöver det. Hon menar att vi måste inse att vi behöver hjälp och att det är vår skyldighet att informera och sprida den kunskap vi har till de människor som i sina yrken möter alla dem som vi vill nå.

Den delaktighet som vi eftersträvar kan faktiskt också handla om att bjuda in och sprida kunskap om att vi finns och vad vi kan erbjuda. Vill vi ha ett (folk)bibliotek för alla måste vi fortsätta arbeta uppsökande. Vi måste fortsätta arbeta för att ta bort trösklarna in till biblioteken. Vi måste vidga våra perspektiv och prioritera ett inkluderande arbetssätt. Och precis som Stenemo avslutar sin text: "Ytterst handlar det om att aktivt medverka i kampen för ett demokratiskt samhälle där alla har verklig tillgång till kultur!"

Lokalsamfunnet er de egentlige bibliotekespertene

Tilgjengelighet har blitt et mantra i bibliotekmiljøet. Biblioteklova sier at "alle" har rett til bibliotek tjenester, inklusive alle slags underprivilegerte grupper. Men i realiteten prioriterer biblioteka de privilegerte, sier den engelske bibliotekaren og forfatteren John Pateman. Han vil tilpasse tjenestene til de reelle behovene i den enkelte kommunen. Anders Ericson har tatt en prat med Pateman, nå biblioteksjef i Thunder Bay i Canada.

Tekst & foto: Anders Ericson

Noen av leserne har kanskje hørt Pateman på Biblioteksdagarna i 2012 i Norrköping om brukerstyrt bibliotek tjenester. I København året før var han hovedtaler på The Nordic Library Conference. Han snakket der om "Public Libraries and Social Justice", identisk med tittelen på en av bøkene hans.

Det er dette han har brent for i mer enn 30 år; å utvikle bibliotek tjenester i lokalsamfunn som trues av fattigdom og sosial eksklusjon, fenomen som er mindre kjent i gjennomsnittlige nordiske bygder og byer, men som finnes også her.

Oppsøker ikke-brukere i parker

I 2002 gjorde jeg et intervju med ham (i norske Bok og Bibliotek nr. 7, 2002), da han var biblioteksjef i Merton, en bydel i Sør-London. Her oppsøkte staben hans folk i parker og på gater, snakket med dem og praktisk talt dro dem med seg til biblioteket for å vise dem hvordan de også kunne ha nytte av det.

Er dette måten du fortsatt jobber på i Thunder Bay?

– Brukerstyrt tilnærming er basert på å utvikle bærekraftige relasjoner. Dette begynner med at bibliotekansatte går ut og interagerer med folk der de er. Målet er å identifisere behov, ikke nødvendigvis bibliotekbehov. Det kan være behov knyttet til bolig, utdanning eller arbeid. Behov på et høyere nivå kan bli vurdert seinere, når forholdet er mer etablert.

– I bøker og foredrag sier du at folkebiblioteka mislykkes i å møte brukernes behov, og særlig at de ikke møter behovene til de mange ikke-brukerne. Hvorfor?

– Det fins betydelig forskning på bibliotekbrukerne. Og de kjenner oss, liker oss og bruker oss jevnlig. De ser ofte ut som oss og deler våre interesser, smak og verdier. Det er relativt lett å finne ut hva de trenger eller ønsker, da kontakten

alt er der og de er samarbeidsorienterte. I Storbritannia og Canada bruker vi en betydelig mengde av bibliotekets ressur-

Martyn Lowe og John Pateman, britiske biblioteksaktivister og tidligere redaksjonsmedlemmer av tidskriften ISC (Information for Social Change).

ser, sannsynligvis 80%, på å møte behovene til disse aktive brukerne. Den typiske sosio-økonomiske profilen til en bibliotekbruker er hvit, kvinnelig, over 50, fra middelklassen og med mer enn gjennomsnittlig utdanning.

Bibliotek er "ikke for dem"

– Men det er ikke-brukerne som er i flertall. Vi vet lite om hvem de er og hvorfor de er ikke-brukere. Mye tyder på at mange ikke-brukere mangler tradisjon for bibliotekbruk, ofte gjennom generasjoner. De ble ikke tatt med til biblioteket som barn og de tar ikke sine barn til biblioteket. Biblioteket blir sett på som "ikke for dem".

Som forfatteren Alice Walker? Hun vokste opp i et segregert Georgia, USA, på 1940-tallet og sier om barndommens bibliotek i hjembyen at "vi svarte ble holdt så utenfor at jeg ikke hadde noen anelse om at et slikt sted eksisterte". Og at hun fortsatt føler seg "svært ukomfortabel i bibliotek og sjelden oppsøker dem, med mindre jeg er der for å bidra til å utbedre lokalene eller skaffe penger for å holde dem åpne".

– Mange ikke-brukere føler dette. Bibliotek kan være svært skremmende og hemmende institusjoner med sin imponerende arkitektur, strenge regler og forskrifter og forvirrende klassifiseringsordninger. De er utformet for å være eksklusive. Men den største barrieren er personalets holdninger, som kan være svært negative til dem som ikke passer med stereotypen av en bibliotekbruker.

– Det fins en annen og voksende kategori av ikke-brukere, men av svært forskjellige grunner. Disse er velstående, travle, utdanna, barnefrie og yngre enn gjennomsnittsbrukeren. Men de har råd til å kjøpe bøker og har tilgang til internett hjemme eller på arbeidsplassen. Mitt fokus er på dem med størst behov som ikke har andre måter å møte disse behovene på.

Lokalsamfunnet er ekspertene

– I regjeringsrapporten *Open to All?* (2000) fant vi at de som bruker folkebibliotek oftest har minst behov. Og at de som bruker bibliotek minst ofte har størst behov. Det er en forskjell i bruk mellom middelklassen (som utgjør 37% av befolkningen i UK og 43% av bibliotekbrukerne) og arbeiderklassen (62% av befolkningen og 33% av bibliotekbrukerne).

– For å identifisere behov må biblioteka gå mye lenger enn passiv utspørring. Vi må aktivt engasjere og involvere alle deler av lokalsamfunnet i planlegging, utforming, levering og evaluering av bibliotek tjenester. Lokalsamfunnet er ekspertene på sine behov. Bibliotekarbeideren blir en muliggjører, tilrettelegger og medprodusent av bibliotek tjenester.

Dette kan høres ut som et totalt demokrati der flertallet vinner? Eller har "dine" bibliotek endt opp med minste felles multiplum i forhold til media og tjenester? Og hva med bibliotekarkompetansen, som vi så ofte har måttet forsvare?

– Målet er å skape et sosialt inkluderende folkebibliotek som kan møte behovene til alle medlemmer av samfunnet, uansett sosial bakgrunn eller livserfaringer. Dette vil øke omfanget av og kvaliteten på bibliotek tjenester for alle brukerne, og skape en vinn-vinn-situasjon. Det vil gi makt til de maktesløse og en stemme til de stemmeløse, snarere enn at vi bare lytter til de mektigste. Bibliotekarkompetansen vil forenes med lokalsamfunnets talenter, erfaring og ferdigheter og dermed øke bibliotekets muligheter.

– Dette krever en rekke grunnleggende endringer i holdninger, atferd og verdier. Biblioteket forvandles fra en matbutikk der folk handler ferdigpakket informasjon og underholdning, til et kjøkken der folk finner ingrediensene til å lage sin egen kunnskap. Bibliotekbrukerne forvandles fra kunder til medlemmer og interessenter. Biblioteklokalene forvandles til demokratiske offentlige rom som virkelig er åpne for alle, lokalsamfunnets storstuer. Oppsøkende tjenester, med programmer, samlinger og tjenester skapt av bibliotekarere, forvandles til samfunnsutvikling, med relasjonsbygging og partnerskap. Det blir også en endring fra det kjente til det ukjente og fra suksess til innovasjon. I boka *Expect More* oppsummerer R. David Lankes disse endringene når han sier "Dårlige bibliotek bygger samlinger, gode bibliotek bygger tjenester og utmerka bibliotek bygger fellesskap".

Intervjuet er tidligere trykt i norske Bibliotekforum nr. 3, 2014.

John Pateman er tidligere biblioteksjef i London-bydelen Merton og i Lincolnshire og i dag i Thunder Bay, Canada. Han har vært medlem av tre offentlige utredninger i UK, med ansvar for viktige rapporter, og han har skrevet flere bøker. Hans nyeste bok er *Developing Community-Led Public Libraries: Evidence from the UK and Canada* (2013). JP var grunnlegger av tidsskriftet *Information for Social Change*, der han også er medlem av redaksjonen.

GRÄNSEN

OCKSÅ JAG HAR VÄRT

DÅ MIN
LÄRARE
BAD
MIG
SKRIVA
MITT

JAG
KUL. VÄRDET

3
2
2

DE
S
R
A
T
H
A
D
E
P
H
O
A

NAMN PÅ
TAVLA
SKRATTADE
EN ANA
EN ANN.
OCH

OCH FORT
ÄR DET
G
E
SOM VET
VAD MITT
NAMN
BETYDER.

Får man höja rösten i de svenska folkbiblioteken?

Text: Tobias Willstedt

Illustration: Balsam Karam

Året var 2006 och jag hade precis påbörjat mitt första vikariat som bibliotekarie i en av Stockholms kranskommuner. Nyutexaminerad och nyinflyttad i trakterna så kom jag strax ut i hetluften på kommunens dåvarande huvudbibliotek. Biblioteket var beläget i ganska slitna lokaler som var en del av områdets största köpcenter. Jag förstod att book-it var ett system som man skulle behärska, att bemötande verkligen var en kompetens att respektera då alla besökare inte var välvilligt inställda, och att det sociala spelet på en kommunalt folkbibliotek är mer dynamiskt än vad jag hade anat. Med andra ord så var det inte alltid som kollegorna drog jämnt vare sig med varandra eller med besökarna.

2014 avslutade jag min fasta anställning i en annan av Stockholms kranskommuner. Nu som enhetschef. Jag skulle gå vidare till ett annat jobb – och denna gång är det inte längre på ett kommunalt folkbibliotek. Sen 2006 har jag hunnit jobba i tre olika kommuner. Det har funnits ett mål och en riktning under de här åren som jag själv kanske inte varit fullt medveten om. Och jag kan inte undgå att känna att jag ändå kommer sakna att arbeta på folkbibliotek.

När jag ännu ganska ovetande påbörjade mitt vikariat 2006 pratade kollegorna mycket om livslångt lärande och läromiljöer. Bibliotekets potential som plats för ett lustfyllt och kravfritt lärande för en vuxen målgrupp lyftes fram. Samarbete med Komvux och olika studievägledare stod på agendan. Åtta år senare pratade vi om pojkars läsning och nationell bibliotekspolitik. Litteraturutredningen hade visat alarmerande resultat gällande unga mäns läsning och frågan landade i vårt knä. Avsides från skolans pedagogik, återigen en plats för det fria lärandet, vilken roll kunde folkbiblioteken spela här? Nu var det inte Komvux och studievägledare som var samarbetspartners utan kommunens idrottsföreningar som fångade upp stora delar av pojkarna. Målet för vårt samarbete var att se om vi kunde förändra pojkarnas inställning till bibliotek och läsande, och att en förändrad inställ-

ning skulle göra dem till mer trägna biblioteksbesökare och läsare.

Siffror och statistik är något annat som jag förstått är mycket viktigt för folkbibliotekens verksamhet. 2006 räknade kommunen besök, utlån och öppettimmar och funderade på hur verksamheten skulle väga den finansiella ersättning som skulle fungera som incitament för biblioteken på en konstruerad marknad. Samma försök som gjorts i andra delar av vår välfärd för att möjliggöra privatiseringar inom skola, vård och omsorg. Samtidigt som jag och många med mig är övertygade om det förkastliga i detta så förstod jag att det var ett dilemma för Sveriges kommuner att hitta underlag för att värdera folkbibliotekens verksamhet. Vad skall man räkna för att kunna göra rätt bedömningar? Flera år senare skulle jag befinna mig i en kommun som istället skärskådade användare och icke-användare. Där grävde vi i hur vi skulle ta reda på så mycket som möjligt om den som ingick i den ena gruppen eller den andra – social bakgrund, utbildning, ålder, var du befinner dig i kommunen var några av de parametrar vi tittade närmare på. Hur skulle man kunna använda det underlaget för att värdera folkbibliotekens framgång? I en alltmer komplex omvärld behöver vi alla redskap vi kan få för att kunna göra ett så bra jobb som möjligt.

Jag minns hur vi ännu 2006 lånade ut VHS-kassetter både på det stora huvudbibliotek och på den lilla filialen som jag tidvis tjänstgjorde på. Inte bara det att det fanns VHS-kassetter som vi sporadiskt lånade ut, utan att det faktiskt var stor åtgång på dem. 2014 hade vi inga VHS-kassetter men däremot en uppsjö av andra format. Pappersböcker, cd-skivor, dvd-skivor, Daisy, tidningar och tidskrifter, olika typer av skivor avsedda för olika tv-spelskonsoles. För att inte tala om alla elektroniska format som vi hanterade. Ett fragmentiserat medielandskap med olika analoga och digitala informationsbärare skulle möta en lika fragmentiserad låntagargrupp. Ett kollektiv av låntagare med vitt skilda behov och olika förutsättningar att hantera olika format. Det var upp till oss som jobbar på bibliotek att försöka jämka ihop detta. Det är inte förvånande att vi känner oss otillräckliga ibland.

Bibliotek skall av hävd vara tysta. Men bara för att det är inpräntat i det kollektiva medvetandet att det är så behöver inte det betyda att det är så i verkligheten. Sociala klyftor har växt under åren och det avspeglar sig också i biblioteksrummet – det öppna offentliga rummet dit alla kan gå, om resten av samhället inklusive nära och kära sviker dig. Biblioteken jag har jobbat på har ibland snarast varit oroliga platser. Visst kunde det vara besvärligt när man ville erbjuda sina besökare lugn och ro. Men än mer besvärligt var insikten om hur utsatta vissa personer i vårt samhälle är. Någon gång under åren engagerade jag mig i föreningen BiS och började ställa mig frågan: får man höja rösten på de svenska folkbiblioteken?

Hur bibliotek 2.0 är bibliotek idag?

I mitten av 2000-talet användes 2.0-begreppet flitigt för att förklara en tid i förändring. Så även i biblioteksvärlden. Andrea Hofmann ser tillbaka och funderar över hur 2.0 biblioteken är idag? Vad gjorde vi med den nätutveckling som exploderade, och var befinner vi oss idag med nätjättar som Facebook och Twitter.

Text: Andrea Hofmann

Illustrationer: Marie Kårsjö

I januari 2006 publicerade Michael Casey och Laura C. Savastinuk sin artikel "Library 2.0: Service for the Next-Generation Library".¹ En artikel som då skapade debatt om bibliotek i förändring. Library 2.0 (bibliotek 2.0 i svensk översättning) var inspirerad av begreppet webb 2.0 som myntades 2004 av Tim O'Reilly för att tydliggöra ett skifte gällande hur webben och webbtjänster höll på att förändras i och med att teknologin och designen skapade nya möjligheter. Webb 2.0 innebar att webben skulle byggas på användarnas interaktivitet och samarbete. För att en webbplats eller tjänst skulle räknas till webb 2.0 krävdes att den uppfyllde vissa villkor, bland annat att användaren själv skulle kunna vara med och bidra till sajts innehåll, och att användaren skulle ha kontroll över sin information. Designen skulle dessutom vara interaktiv och användbar.²

Begreppet bibliotek 2.0 användes för att markera den förändring som enligt ovan nämnda artikelskribenter höll på att ske. De menade att det var en fråga om överlevnad för bibliotek. Kärnan handlade om användaren. Men också om en ny kompetens kring webbt Teknologi hos bibliotekspersonal. Med ny och enklare webbt Teknologi skulle biblioteken bli mer användarstyrda och arbeta mer med interaktivitet. De talade också om den fysiska miljön i sin artikel men jag tänker här diskutera den digitala.

Hösten 2007 gick jag en kurs i bibliotek 2.0. Det var det sista jag gjorde innan jag tog ut min examen. Kanske var det också den mest användbara kursen som jag tog med mig ut i arbetslivet av alla jag läst inom biblioteksämnet. Jag fick en känsla av vart biblioteket var på väg. Och det har också fått mig att fundera på var biblioteket befinner sig idag, sju år

senare. Vad tog vi med oss från den debatten, luften som kom av det och de nya möjligheterna som webben la fram till oss, då?

För att exemplifiera bibliotek 2.0 visade vår lärare en bild på en park sett från ett fågelperspektiv. En stor gräsmatta med bänkar, träd och asfalterade cykelvägar. Allt skapat av utbildade tjänstemän inom sina specialområden. Men. Om du var uppmärksam kunde du se vägar skapade av människor, rakt över gräsmattan eller som sneddar genom en kurva. Dessa var inte med i planritningar. Utan människorna som använde parken tyckte att här var det bäst att gå. Det var inte så här det var tänkt. Men det var dessa vägar som användes.

Hösten 2007 pratade vi om sociala och interaktiva webbtjänster. En del av dem finns fortfarande idag men jag skulle hävda att vi inte diskuterar dem lika mycket. En av dem är taggning. Taggning är när användaren själv klassificerar och kategoriserar innehåll och resurser genom att ge dessa ämnesord som de tycker beskriver innehållet eller metadata. Man talar om "folksonomi" istället för "taxonomi". 2007 exemplifierades detta av LibraryThing och så kallade taggmoln. Att göra en mashup mellan bibliotekets webbkatalog och LibraryThing skulle göra det lättare för användare att tagga innehållet och även hitta material i webbkatalogen eftersom vi använde oss av deras terminologi istället för fackspråk. Just nu forskar Kristin Johannesson om social taggning på ABM-institutionen vid Uppsala universitet. Men i praktiken ser vi ganska lite av detta i bibliotekens webbkataloger idag.

Vi pratade då också om biblioteks-wikis där bibliotekspersonal kunde kommunicera med användarna och skapa gemensamt innehåll. Vi pratade om sociala nätverk (2007 fanns webbtjänsten Ning där du kunde starta upp ditt eget "facebook") där biblioteket också skulle fungera som en

1. Casey, M. E. & Savastinuk, L. C. (2006). Library 2.0: Service for the Next-Generation Library. *Library Journal*. 9 January.

2. Wikipedia: http://sv.wikipedia.org/wiki/Web_2.0, 2014-11-14.

social digital mötesplats. Att gå utanför den fysiska lokalen och använda enkla webbverktyg för att interagera med sina användare. Bloggar, RSS-flöden. Och så vidare. Gemensamt med dessa exempel var att biblioteket agerade och stod bakom, var avsändaren och inbjudaren. Kommunikatören, frågaren och lyssnaren. Användaren skulle delta och bidra med innehåll. Det var visionen och möjligheten då.

2007 hände en annan sak. Facebook slog igenom i Sverige. Vi pratade inte så mycket om Facebook på kursen jag gick. Det var en av alla nya sociala webbplatser som kom under den här tiden. Inte visste vi att det var Facebook mycket skulle kretsa kring på webben i framtiden.

2014 använder 68 procent av alla svenskar Facebook (Internetstatistik 2014). Tätt följt av tjänster vi inte visste fanns 2007 (Twitter och Instagram).

I mitt arbetsliv har jag arbetat med sociala medier och bibliotek. Jag har startat upp Facebook-sidor till bibliotek med motiveringen: "Vi måste nå nya användare!" och Twitter-konton: "Vi måste prata med användarna!" och Instagram-konton: "Vi måste synas!". Och inte minst, allt är gratis och behöver inte upphandlas. Jag vill inte säga att det är fel och att vi inte ska göra det, men jag vill ställa detta mot den egentliga idén om bibliotek 2.0 och fråga om vi förvaltar de möjligheter vi hade. Att arbeta med användargenererat innehåll och inflytande.

Facebook säger sig vara ett socialt nätverk som bygger på användarnas innehåll. Användarna delar länkar, skriver och lägger upp bilder. Men allt måste ske inom ramen av Facebooks regler (bilder som inte passar tas bort t.ex.). Användarna äger inte sin information, utan Facebook tar sig rätten att använda den för att sälja annonser. För att styra "rätt" innehåll mot "rätt" publik. Som ett osynligt filter. Att skapa en sida till sitt bibliotek är enkelt och gratis. Men för att användarna ska hitta till din sida och återkomma måste du vara tillräckligt intressant så att de vill klicka på gilla-knappen. Du måste ha en tonalitet som passar in, du måste ständigt generera innehåll som användarna kan tänkas tycka är intressant. Med rätt innehåll kan innehållet delas och spridas vilket genererar i fler gilla. Du kan göra annonser av dina inlägg som efter dina önskemål gör att sidan får större spridning. Ännu fler gilla.

Twitter fungerar ungefär likadant, det är antal retweets och följare som mäter hur pass intressant du är. Du anpassar ditt innehåll och ditt sätt att producera innehåll utifrån Twitters "regler".

När jag arbetar med sociala medier idag känner jag mig allt mer som en kommunikatör eller informatör än bibliotekarie. Jag ska förklara varför.

Biblioteket har anpassat sig efter Facebooks regler och så måste det kanske vara för att vara på Facebook. Du måste klä dig i facebook-identiteten. Anpassa dig till gilla-idén. Hur passar bibliotekets "identitet" och "funktion" in i detta? Är det bibliotek 2.0 som vi pratade om då? Vad är bibliotek 2.0 idag? Enligt Casey och Savastinuk kan vi kalla vår verksamhet bibliotek 2.0 om vi på ett framgångsrikt sätt når användare

och frekvent utvärderar vår verksamhet med underlag från dem.³

Idag följer vi användaren dit den är på väg, till de digitala tjänsterna som den använder. Vi puffar om uppmärksamhet, vi berättar om våra bokcirklar, renoveringsprojekt, om vilka nya böcker vi har köpt in, om att vi har ändrade öppettider i jul och nyår. Vi syns så gott vi kan. Jag kan se bibliotekarier som står med plakat på den där gräsmattan i parken där folk har hittat sina egna vägar: Bokcirkel! Föreläsning! Öppettider! Boktips! Se oss! Här är vi!

Användaren går förbi våra plakat och utrop. Tumme upp?

Vad jag menar är att biblioteken idag använder sociala medier mer som utrop och anslagstavlor än för att agera interaktivt. På vilket kan vi utvärdera ett gilla-klick som användarinflytande? Jag vill hävda att det är ett bekymmer när biblioteket lägger sig platt för de ramar som de stora nättjänsterna har ritat upp.

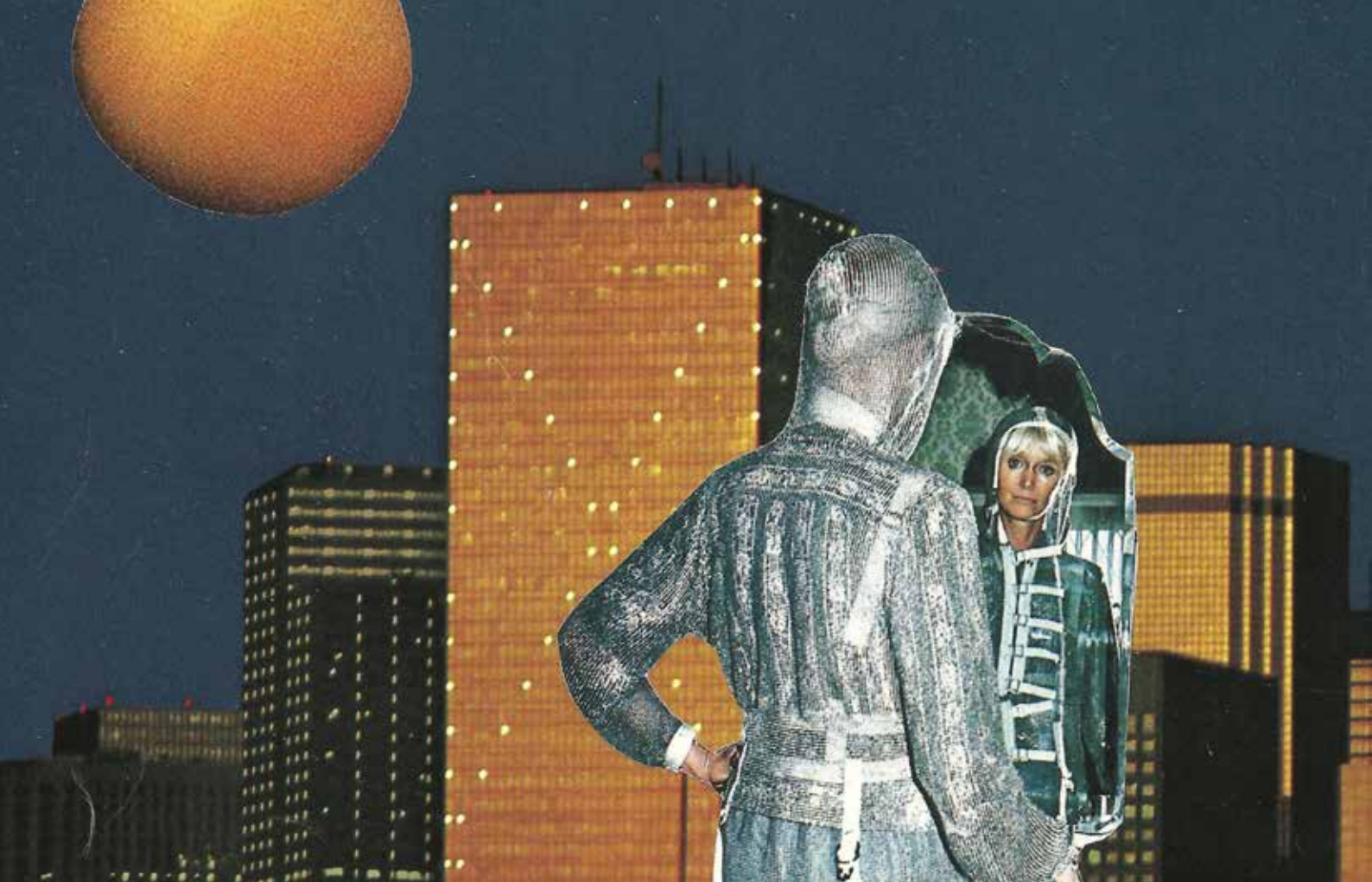
Det är svårt att konkurrera med de stora nätgemenskaperna på webben idag, att skapa egna sociala nätverk är en stor utmaning och inte min uppmaning. Men biblioteken har alltid ett hem i den digitala sfären. Vi har vår metadata, vi har webbkataloger och webbsidor. Ingen annan än vi själva äger det. Det är där vi kan satsa mer på deltagande och användarinflytande. I mycket större grad än vad jag anser att biblioteken gör idag.

Det jag önskar att vi inte glömmer bort är att vi ska vara ett alternativ till de kommersiella jättarna på webben. På samma sätt som vår fysiska mötesplats fungerar i sin bästa form. Att vi inte trollar bort vad vi är medan vi skapar ett nytt inlägg om vårt nästa renoveringsprojekt på närmsta kanal. Och väntar på fler gilla-klick.

P.S. Det finns goda exempel på interaktiv biblioteksverksamhet på webben som jag inte tar upp i texten. För att nämna några så finns Bokcirklar.se och Bibblansvarar.se som båda är nationella tjänster. Utan interaktivitet från användarna skulle dessa sluta fungera.

3. Casey & Savastinuk (2006).

Dokument och demokrati – är tekniken lösningen?

Text: John Holmberg

Illustration: Marie Kårsjö

Temat för detta nummer är användarinflytande. Och det är ju bra. Användarinflytande alltså. Eller? Det är lätt att på personalmötet säga: "vi måste öka användarinflytandet". Alla nickar instämmande, alla tycker det är bra och alla tycker att något måste göras. Visst, alla kanske inte tycker så, men det råder ofta en konsensus att man borde hålla med. Fast vore det inte mer fruktbart att diskutera varför vi så desperat måste öka användarinflytandet? Att försöka komma fram till vad vi vill uppnå med användarinflytande? I den här texten tänkte jag kort diskutera nödvändigheten av användarinflytande i

förhållande till dokumentbeskrivningar som klassifikation, ämnesord och meningsskapande organisation.

Det första jag vill göra är att problematisera förhållandet mellan användare och producent. Att användaren passivt använder eller konsumerar dokument medan expertisen har monopol på att producera dokument – men även att tillskriva dem mening. Håller vi fast vid detta förhållande inom biblioteks- och andra dokumentationsverksamheter kommer vi oundvikligen reproducera det kapitalistiska maktförhållandet

mellan de som äger produktionsmedlen och de vars enda uppgift är att passivt konsumera.¹

Jag anser att vi istället ska förstå användaren som en aktiv medskapare, i sin situerade praktik och i samhället i stort. Dokument i sin tur bör ses som resurser för handlande och meningsskapande, något som användaren å ena sidan är beroende av för att kunna handla, men som också får ny mening när de inlemmas i användarnas olika praktiker. Till exempel kan vi ta Pierre Bourdieus texter om klassreproduktion som i händerna på reklambyrån blir verktyg för att förstå hur man kan marknadsföra en viss bilmodell till en viss samhällsgrupp. Det som först var samhällskritik blir här en lukrativ affärsmodell, något som Bourdieu knappast kunnat förutse. Vi måste också förstå att reklambyrån har förändrats genom detta användande. Byrån har blivit mer framgångsrik, den kan hävda sig i konkurrensen och öka sin vinstmarginal. För en potentiell aktieägare har firmans identitet gått från att vara ett medelmåttigt företag till att vara en god investering. Förhållandet mellan dokument och användare – i detta fall reklambyrån – är så att säga "symmetriskt". Dokumenten erbjuder vissa handlingsmönster och sätt att förstå världen, företaget har specifika krav på sig och mål och som det måste uppfylla. Dokument och användare bör därmed inte förstås i sig själva utan utifrån effekten av deras allianser.²

Det finns även tekniker för att reglera de möjliga handlingsmönster som ett dokument kan erbjuda. Om biokemistens forskning blir ifrågasatt kan hen utbrista: "den här kritiken bygger på samhällsvetenskaplig teori, den har därmed ingen relevans för mitt fält!". Disciplin, ämne, genre och kategori kan på så vis verka som inhägnader vilka underlättar vissa handlingar och försvårar andra.

Disciplineringen behöver inte alltid vara helt avsiktlig eller övervägd. Ett exempel är när Library of Congress disciplinerar en bok som behandlar sexuella handlingar genom att placera boken under den medicinska termen "parafilias", som enligt MeSH syftar på sexuella störningar.³ Bokens författare avsåg inte att diskutera de sexuella handlingarna utifrån ett medicinskt perspektiv utan snarare från en normkritisk, feministisk ståndpunkt. Här har vi ett maktförhållande där medicinska vetenskaper erbjuder tolkningsföreträde över *det andra* och därmed osynliggör marginaliserade praktikers försök till att konstruera förförståelser kring sexuella handlingar.

Mitt resonemang bygger på att dokument möjliggör vissa, ibland oförutsedda, handlingar. Hur dokument beskrivs, organiseras och disciplineras påverkar repertoaren av mer

eller mindre tillgängliga handlingsmönster. Slutligen utgår jag från en ståndpunkt där identitet, handling och förståelse är oskiljbara. Det vill säga hur jag förstår en fråga påverkar hur jag handlar i förhållande till den. Min förståelse påverkar alltså både frågans identitet och min egen – jag är socialist eftersom jag förstår frågan om samhällets vara som kollektivt, dess problem kan då inte ha lösningar som tar sin utgångspunkt i individen.

Om detta resonemang accepteras är beskrivningen av dokument aldrig neutralt eller objektivt. Istället handlar det om hur vi vill konstruera vårt samhälle, om vem som ska få synas och vilka positioner som finns att inta. Dokumentbeskrivning blir en fråga om demokrati.

Enligt vissa kan makten att definiera och producera placeras i de marginaliserades händer om vi når "Bibliotek 2.0".⁴ Men kan ett ökat användarinflytande verkligen hjälpa till att demokratisera och nyansera våra dokumentbeskrivningar? Skulle tekniska innovationer så som "social tagging", öppna arkiv och nya publiceringsformer, verka för att *accelerera* samhällsutvecklingen mot det bättre?

Teknik ökar onekligen samhällsutvecklingen. Men vi måste vara försiktiga och inte tro att utvecklingen i sig är neutral och alltid leder till det bättre. Vi får hålla oss undan den liberala upplysningsdogmen att allt kommer att bli bättre bara tekniken, vetenskapen och ekonomin får utvecklas fritt. Vi bör istället fråga oss vilka intressen som gagnas av Bibliotek 2.0-tekniker. Är det samhället vi vill ha som främjas eller är det multinationella företag som växer sig starka med hjälp av större insyn i våra konsumtionsvanor? Om det är det sistnämnda föreslår jag att vi måste vi kapa och omforma teknikerna!

We want to accelerate the process of technological evolution. But what we are arguing for is not techno-utopianism. Never believe that technology will be sufficient to save us. Necessary, yes, but never sufficient without socio-political action. Technology and the social are intimately bound up with one another, and changes in either potentiate and reinforce changes in the other. Whereas the techno-utopians argue for acceleration on the basis that it will automatically overcome social conflict, our position is that technology should be accelerated precisely because it is needed in order to win social conflicts.

ACCELERATE MANIFESTO for an Accelerationist Politics, <http://criticalthinking.com/2013/05/14/accelerate-manifesto-for-an-accelerationist-politics/>.

1. Bernd Frohmann har tidigare beskrivit hur användardiskursen inom biblioteks- och informationsvetenskap verkar för att reproducera det kapitalistiska systemet. Se: Frohmann, B. (1992). The Power of Image: Discourse Analysis of the Cognitive Viewpoint. *Journal of Documentation*, 48(4): 365–386.

2. Symmetri i förståelsen av verktyg och praktik har presenterats av bland andra vetenskapssociologen Bruno Latour och den feministiska vetenskaps- och teknikforskaren Donna Haraway.

3. Adler, M. A. (2012). Disciplining Knowledge at the Library of Congress. *Knowledge Organization*, 39(5): 370–376.

4. Ett välformulerat argument baserat på marxistisk teori för "Bibliotek 2.0" har framförts av Joseph Deodato. Se: Deodato, J. (2014). The Patron as Producer: Libraries, Web 2.0, and Participatory Culture. *Journal of Documentation*, 70(5): 734–758. Även den redan nämnda artikeln av Adler framför liknade åsikter.

Reflektioner från Bok- och biblioteksmässan

Text: Petter Zerpe

Illustration: Balsam Karam

Det pratas mycket om läsning just nu. Alarmerande rapporter visar att unga svensks läsforståelse minskar i jämförelse med andra europeiska länder och att läsklyftorna ökar i vårt land. Läget är allvarligt. Det är "flumskolans" fel säger vissa, det är föräldrarnas ansvar säger andra. Men hur förhåller sig bibliotekariekåren till detta?

På årets Bok- och biblioteksmässa avlöste seminarierna varandra om läslust, läsforståelse och ungas läsning med konstruktiva förslag på förändring, exempelvis vikten av läsande förebilder och att föräldrar aldrig ska sluta läsa högt för sina barn. På ett av seminarierna dyker bilden av en "superbibliotekarie" upp på storbilden. En klassisk superhjälte med slängkappa, mask för ögonen och ett stort B på bröstet. En fin bild som ska symbolisera den breda kunskapen och den kompetens bibliotekarien har men sällan får använda.

Dessvärre var det få som riktade blicken mot sig själva. För att bättre förstå sin egen del i problemet krävs ett mått av självkritik, inte minst inom bibliotekariekåren. Skolan och föräldrarna kan inte ta hela skulden.

Att arbeta målgruppsanpassat är en förutsättning för att kunna möta unga utifrån deras förutsättningar och intresse för läsning. Trots detta erbjuds det ytterst få kurser i pedagogik på bibliotekarieutbildningarna. Bibliotekarierna måste bli djärvare och stå upp för litteraturens plats i klassrummen. Dessutom tror jag att tätare samarbeten mellan bibliotekarieutbildningarna och lärarhögskolorna skulle ge lärare en bredare förståelse för bibliotekariens litteraturförmedlande roll. Vi måste även ta ett större ansvar för att utveckla den digitala infrastrukturen på biblioteken så den blir mer lämpad för fler varierande lärtilar.

Vi har fortfarande mycket att åstadkomma på hemmaplan. En superhjälte sitter inte lugnt i båten och ser på medan olyckan sker. Den avgörande vändpunkten kommer när superhjälten söker upp faran.

Hej blivande kulturminister!

Det är lite oklart vem vi ska vända oss till med våra önskningar och råd, eftersom de rödgrönas budget föll och ett extraval stundar i mars. I höst utsågs Alice Bah Kuhnke till kultur- och demokratiminister, men du som står vid kulturpolitikens roder efter valet kan mycket väl vara någon annan. Grattis, vem du än är, till ditt nya ärofyllda och viktiga uppdrag. Med förhoppning och höga förväntningar ser vi framemot att höra om dina visioner och framtida satsningar. Biblioteken är viktiga för att bibehålla och stärka demokratin och för att alla ska få tillgång till kultur i alla olika former och med alla typer av innehåll. Vi hoppas att biblioteken finns med i dina tankar. För att inspirera dig till ditt nya uppdrag kommer här fyra boktips:

E-böckerna är en viktig framtidsfråga för biblioteken. Med dem når biblioteken fler och nya läsare, kunskapen blir allmän och demokratisk. Helt enkelt blir vi mer tillgängliga för alla. Vi kan erbjuda läsare som behöver det möjligheten att förändra textstorleken eller lyssna på böckerna i mobilen istället. E-böckerna är dessutom en hållbar lösning då vi kan spara på våra skogar. På grund av en haltande e-boksmarknad, kostnadstunga avtal och DRM-kontrollerande mjukvarumonopol börjar vi tappa tron på e-boken som ett viktigt verktyg i vårt demokratiska uppdrag. Förra regeringen gjorde inget för att lösa det, nu hoppas vi på dig.

Läs: Pelle Snickars – Digitalism

Klyftorna i samhället växer mellan människor, och har flera olika orsaker. En anledning är okunskap. Biblioteken är viktiga för det livslånga lärandet och det måste förstärkas om vi ska motverka avståndet mellan oss. Genom skönlitteratur, poesi, faktaböcker ger vi människor verktyg till att förstå och förklara den samtid vi lever i tillsammans. Med intressanta föreläsare eller bokcirkelrar skapar vi ytor för samtal och möten mellan olika människor och tankar. Vi hoppas att du vill arbeta för att förstärka och utöka biblioteket som mötesplats.

Läs: Liv Strömquist – Kunskapens frukt

Rasismen finns i Sverige men ska inte finnas på våra bibliotek. Biblioteken är viktiga platser för integrationsfrågor och för olika kulturer att mötas. Till biblioteken kommer exempelvis flyktingar från Syrien för att låna språkkurser och lexikon för att med egen vilja så snabbt det går bli en del av det svenska samhället och de använder bibliotekets datorer för att hålla kontakten med familjen. Biblioteken måste fortsätta arbeta med detta, att vara en länk mellan världen och lokalsamhället. Förstärk biblioteket som ett bibliotek för alla.

Läs: Rasismen i Sverige. Nyckeltexter 2010–2014

Barn har länge setts som en prioriterad grupp för biblioteken och runt om i landet finns duktiga barnbibliotekarier som satsar allt för att skapa en inspirerande, fantasiprakande och lärorik barnverksamhet. Fortfarande tenderar dock barnen – och barnverksamheten – ändå ibland att hamna i skymundan. Barnverksamheten kan inte gå runt på fina ord, det behövs faktiska resurser också. Se till att biblioteken kan fortsätta utveckla den viktiga barnverksamheten så att alla barn – oavsett oavsett erfarenheter, kunskap och intressen – kan få läsinpiration och verktyg för att hantera det stora informationsflödet. Lyft barnen och stärk barnlitteraturen!

Läs: Katarina Strömgård – En liten röd hare

DAGBOKEN

Låt biblioteken vara en mötesplats för alla åldrar huller om buller säger jag!

(citrat från BIBLIST)

Med denna positiva slogan hämtad från BIBLIST vill jag inleda dagboken denna gång. Den får mig att känna mig positivt taggad och tänka att en levande och konstruktiv debatt om bibliotekens uppgift är mer aktuell nu än någonsin och förstås då också om bibliotekspersonalens arbete och profession. Utrymme behövs för en dynamisk plattform där diskussion fri från pekpinnar och dömande chefer har möjlighet att drivas utan att det finns en dold agenda med en stram besparingspolitik som hämmar eller skapar rädsla för att inte hänga med eller "ligga i framkanten" (vad som nu menas med det?).

Debatt bör uppmuntras och ges näring. Lurigt maskerade biblioteksplaner eller en förvärvspolitik som inte stämmer överens med användarnas behov och verklighet och som mer går ut på att spara och begränsa än inskaffa viktig information finns det gott om, både på de kommunala biblioteken och på universitets- och högskolebiblioteken.

Diskussioner om högt och lågt ger näring och bejakar den kritiska blick som är så viktig för att biblioteket ska kunna leva upp till det demokratiska uppdrag som är ett grundläggande syfte för dess verksamhet. Bis är förstås en viktig kanal för detta men fler forum behövs. BIBLIST fungerar till viss del som ett bra komplement. (Men sluta nu inte läsa här ni som tycker att BIBLIST är tjatigt och tar upp oväsentligheter.)

En anledning till att vissa inte vill prenumerera på BIBLIST är tyvärr att de tycker att allt för många onödiga diskussioner där tar för stort utrymme. Man säger sig ha har tröttnat på att läsa inlägg om censurerade Pippiböcker eller åldersdiskriminering eller vad det nu kan vara. Men "debattkändisar" på listan som Jan Szczepański och Jonas Aghed m.fl. håller trots kritiken tappert liv i diskussionens lågor, och det behövs och det tycker jag att de ska ha en eloge för även om det ibland kan urarta och bli lite av plump pajkastning. Att ha olika åsikter ingår ju trots allt i den demokratiska idén och skilda uppfattningar berikar diskussionen. Vill man inte läsa finns ju delete-knappen.

Under denna höst har åter frågan om censur varit aktuell, vilket ingalunda är något nytt ämne. Men den här gången skedde det efter en tid och ett antal inlägg en slags intressant "mutation" av debatten vilket i sin tur ledde till det positiva att listans form och funktion på ett konstruktivt sätt ifrågasattes.

En kreativ reflektion växte fram med frågeställningar som berör flertalet som jobbar på bibliotek. Snart kunde man också se att det finns två uttalade grupper bland BIBLIST-läsarna, dels de som tycker att endast rent tekniska och funktionella biblioteksfrågor utan etiska eller ideologiska inslag ska ventileras, dels de som uppmuntrar och ser värdet i en livlig debatt. För mig personligen var det glädjande att den grupp som endast

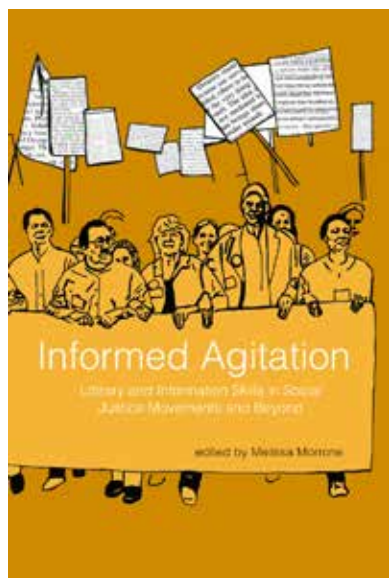
ville diskutera bibliotekstekniska frågor nu fick ge vika för en majoritet som ville ha kvar BIBLIST och använda listan som ett fritt forum. Detta visar på behovet av spontana diskussioner och att BIBLIST som fenomen därför fyller en viktig funktion.

Men vad som kan tyckas märkligt i sammanhanget, åtminstone som jag ser det, är att Svensk biblioteksförening och Biblioteksbladet visar ett så svalt intresse eller rättare sagt inget intresse alls för den typ av spontandebatt som förs på exempelvis BIBLIST. Det förundrar mig att de inte kan se det som ett tecken på att något spännande är på gång ute bland hyllorna och ta tillfället i akt.

I den nya bibliotekslagen, som började gälla vid årsskiftet, betonas bibliotekens roll för en demokratisk samhällsutveckling och fri åsiktsbildning. Kulturrådet ska tillsammans med Kungliga biblioteket arbeta fram en strategi för hur folkbiblioteken ska uppfylla sin demokratiska roll. Detta resonemang låter ju bra men i den meningen måste också var och en som jobbar inom biblioteksvärlden ta sitt ansvar och reflektera över sin roll för att dessa mål ska kunna förverkligas. Undviker man, som strutsen, diskussion, konfrontation och konflikt med chefer och makthavare, kommer troligtvis inte särskilt stora förändringar ske.

I det sammanhanget kommer jag att tänka på medias alla otaliga debattprogram där mer eller mindre professionella tyckare, gärna s.k. kändisar, uttalar sig i olika ämnen. Alltför sällan finns bibliotekarier med på dessa arenor. Varför? Eller för den delen i kulturprogram som Babel, om man bortser från Plattanbibliotekarien Jenny Lind. Vad kan det bero på? Kunskap och kompetens i yrkeskåren finns ju men kommer alltför sällan fram i rampljuset i mediedebatten. Är det bara journalisternas fel? Eller är vi för snälla och mesiga och undfallande i yrkeskåren? Inte om man får tro vad man läser på BIBLIST ibland.

/ RÖDA LINA

Pepp och problem i samtida informations-aktivism

Martin Persson recenserar *Informed Agitation: Library and Information Skills in Social Justice Movements and Beyond* (Melissa Morrone (red.), Library Juice Press, 2014).

Det finns flera goda anledningar att söka sig till biblioteksarbete, men för många av oss har den politiska dimensionen spelat en avgörande roll – vi tror helt enkelt på biblioteket som en position utifrån vilken vi kan bedriva progressiv förändring mot ett mer rättvist, klokt och vackert samhälle. Biblioteket är en plats där vi känner oss viktiga, delaktiga och aktiva i det ständiga arbetet med göra världen till ett bättre ställe.

Bibliotekens politiska dimension är förvisso komplex och allt annat än odelat progressiv eller radikal. Historiskt sett har biblioteken haft både en emanciperande och konsoliderande eller disciplinerande funktion. En yta för såväl maktens och normens världsbild som en plats för folkbildning och bemyndigande av personer och rörelser som (på goda grunder) motsätter sig och utmanar denna världsbild. Att bibliotekens politiska karaktär är komplicerad är något som Melissa Morrone, redaktör för den amerikanska antologin *Informed Agitation*, slår fast i sitt förord: "The library is so mainstream, yet also so ... socialist."

Denna bok samlar en mängd olika berättelser om biblioteks- och informationsaktivism i en främst nordamerikansk kontext (USA och Kanada). Här rapporteras vänsterpolitiska, feministiska, queera och antirasistiska biblioteks- och arkivprojekt – utförda antingen inom aktivistgemenskaper som Occupy Wall Street eller inom (åtminstone delvis) de traditionella biblioteks- och arkivinstitutionerna.

Boken tar läsaren med på en vindlande färd. Bevarande av politiskt vardagstryck, referensarbete på gatan under demonstrationer och protester, insamling och arkivering av muntliga dokument från kvinnor i behov av ekonomiskt bistånd, bibliotekssolidaritet med Palestina, en bokcirkel om hållbar utveckling – *Informed Agitation* tar bibliotekarien ut på gatan och aktivisten in på bibblan.

Det finns i boken en genomgående kritik av de traditionella kulturarvsinstitutionerna, att de förbiser behoven hos utsatta grupper till förmån för majoritetskulturen. Ett exempel är att det på många amerikanska folkbibliotek är vitt i samlingarna så långt ögat kan nå. "For adults of color, books displayed and housed on library shelves also exclude their existence by content and by author", som Tanya D. Gethers skriver i en text som introducerar en bra modell för "culturally responsible library services".

Förutom den berättigade kritiken av de traditionella institutionerna och viljan att omforma dessa i en mer rättvis riktning – både resurs- och kunskapsmässigt – framhåller flera av skribenterna vikten av att de sociala rörelserna själva måste ta ansvar för sin information, inte bara för dess förmedling utan också för dess bevarande. Det här, tycker jag, är en mycket intressant punkt, som inte är helt enkel. För även om boken visar på vänsterrörelsens styrka i att själva ta sig an det fysiskt och intellektuellt tunga biblioteks- och arkivarbetet – som exempelvis kapitlet om Occupy Wall Street framhåller – visar den även på den bräcklighet som ideellt drivna bibliotek och arkiv uppvisar. Till exempel illustrerar Jessica Morans text om anarkistiska bibliotek och arkiv enligt mig hur den autonoma vänsterns misstro mot auktoriteter kan bli ett informationsproblem:

I think my biggest worry is that of the sustainability of the collections and the projects – how will they continue in the future? Will these collections of rare and important anarchist materials last from generation to generation?

Visserligen är dessa frågor ständigt aktuella även för de traditionella biblioteken och arkiven, men spänningen mellan det ideella och det institutionella hade gärna fått problematiseras ytterligare och oftare i antologin. Förutom rörelsernas infor-

mationsstrategiska val är det också kopplat till den professionella identiteten. I Moyra Langs och Gayle Sacutas text om de engagerade biblioteksvolontärerna på ett kanadensiskt fängelse för kvinnor hade jag velat läsa mer om mötet mellan de ideella krafterna och den av besparingar bakbundna fängelsebibliotekarien – i deras kapitel är hen blott en bifigur som bara nämns i förbifarten.

Informed Agitation är en inspirerande bok, både i kraft av sitt teoretiska och sitt praktiska innehåll. Personligen gillar jag bäst de bidrag som inte fastnar i den lite trista rapportformen, utan som är mer personligt skrivna. Ett exempel är

Béatrice Colastin Skokans "From Haiti to Miami: Security, Serendipity, and Social Justice", där hon på ett fantastiskt fint sätt väver ihop sin egen väg mot ett liv som bibliotekarie med kampen för haitiska invandrares rättigheter i Florida. Vid sidan av det stora allvaret i texterna (det är allvar!) finns det också skribenter med glimten i ögat. Occupy Wall Street-bibliotekarierna Jaime Taylor och Zachary Loeb meddelar, med förmodad självdistans, att cardigans är varmt välkomna på nästa demonstration. Och vi ses väl där antar jag!

Hurra och god fortsättning

Ingrid Atlestam recenserar jubileumsboken *Genom historien mot framtiden: Biblioteksmuseet 20 år* (Biblioteksmuseet, 2014).

Genom historien mot framtiden – Biblioteksmuseet 20 år är en snygg, lockande och mycket innehållsrik liten jubileumsbok med idel goda skribenter. "Folkbiblioteken har en viktig historia att berätta, en historia som handlar om upplysning och bildning för demokrati och inflytande. Biblioteksmuseet berättar denna historia", med de orden avslutar riksbibliotekarie Gunilla Herdenberg sitt inledande kapitel.

Tommy Olsson, som varit en av de drivande sedan starten, ger en kort genomgång av museets historia och verksamhet. Ilkka Mäkinen gör en mycket tänkvärd jämförelse mellan Boråsmuseets bakgrund och motsvarande museum i Vasa. Nyttigt att bli påmind om Finlands mer dramatiska historia och inse hur det påverkat biblioteksutvecklingen.

Bengt Göransson skriver klokt som vanligt. Anna-Lena Höglunds personliga biblioteksideologiska tillbakablick på den gångna femtio åren andas lite besvikelse men hon hyser ändå hopp om att den nya bibliotekslagen ska kunna leda till en bättre och jämlikare biblioteksstandard över hela landet.

Margareta Bergs beskrivning av och tankar kring biblioteksverksamheten i Botkyrka förmedlar klokskap, en smittande entusiasm och framtidstro. Bara att hoppas att det inspirerar många andra att jobba på liknande sätt.

Till sist blottlägger Magnus Torstensson och Nils Erik Naucér lite av de historiska rötterna till folkbiblioteken och sambandet med folkbildningsrörelserna.

Allt detta får plats i en ovanligt läcker liten bok.

Alltså ingen tvekan om att Biblioteksmuseet och den ideella förening som driver det gör ett fantastiskt jobb och bör få ekonomisk trygghet och möjlighet att utvecklas vidare. En så viktig institution kan i längden inte förlita sig på eldsjälarna och tillfälliga projektmedel. Det borde vara ett självklart statligt ansvar – KB, Kulturrådet, Kulturministern, någon som känner något ansvar för en så viktig del av vår folkrörelse- och demokratihistoria?

Rapport från Västsahara

Monica Zak rapporterar från Västsahara om vad som händer med böckerna som BiS hjälpt till med i föreningens senaste internationella projekt:

Böckerna (den nya boken med muntligt berättade historier insamlade av Monica) är på väg till biblioteket i lägret Smara. Gondzalo Moure och några spanska bibliotekarier från föreningen Bubisher åker snart dit för att inviga ett nytt folkbibliotek i ett annat av de stora lägren. De har pratat om att göra en berättarfestival i lägren nu när boken kommit. Svenska Ambassaden har tryckt upp foton tagna i lägren av Kim Naylor som visar berättarna som finns med i boken och barn

som sitter ute i öknen och berättar. Ambassaden har lovat att skicka bilderna så att det kan bli en ambulerande fotoutställning på de tre folkbiblioteken som nu finns.

Kändes väldigt fint att kunna avsluta projektet på det här sättet.

Jag var på bokmässan i Alger där en dynamisk algerisk kvinna berättade historier ur boken på algerisk arabiska för en publik som både bestod av barn och vuxna. Lyckat. Fick berättat om boken och om Hadara för fyra olika tevekanaler.

Utbildningsministeriet köpte ju in 3000 ex av boken om Hadara som delades ut till alla skolbibliotek. Nu ska Casbah försöka få utbildningsministeriet intresserad av att också köpa in den här nya boken för utdelning på skolorna.

Jag ska skriva en artikel på engelska till Book Bird om BiS och böckerna till lägren.

Till slut; ett stort tack igen till er och alla solidariska BiSare.

Monica Zak

Inbjudan till årsmöte 2015

Föreningen Bibliotek i Samhälle håller årsmöte i Stockholm **lördag 14 mars** 2015. Lokal meddelas på BiS webbplats vid senare tillfälle.

Anmäl deltagande (för förtäringens skull) till Lena Lundgren, e-post lena.a.lundgren@gmail.com. Tala också om om du vill följa med och äta middag efteråt! Välkommen!

Styrelsen

Dagordning för årsmötet

1. Val av mötesordförande, mötessekreterare och justerare
2. Fråga om mötet är stadseenligt utlyst
3. Fastställande av dagordning
4. Styrelsens verksamhetsberättelse för 2014
5. Ekonomisk rapport, bokslut och revisionsberättelse
6. Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen och kassören
7. Föreningens och tidskriftens framtid
8. Tidskriften
9. Verksamhetsplan 2015
10. Motioner. Ev. motioner läggs ut på BiS hemsida
11. Fastställande av budget för 2015
12. Fastställande av medlems- och prenumerationsavgifter för 2016
13. Val av ordinarie styrelseledamöter på 1 år
14. Val av suppleanter på 1 år
15. Val av kassör på 1 år
16. Val av två revisorer på 1 år
17. Val av valberedning på 1 år
18. Övriga frågor
19. Mötets avslutande

ANNONS:

Välkommen till
Biblioteksdagarna
i Lund 6-7 maj!

Svensk
biblioteksförening

Avsändare:
bis c/o J Dalmalm
Stigbergsvägen 11
752 42 Uppsala

Nästa nummer: Kommersialismens negativa verkningar

1974 års kulturpolitiska mål hade en uppmärksammas målsättning om att kulturen skulle motverka kommersialismens negativa verkningar. Detta mål står inte kvar i dagens kulturpolitik – till mångas förtret och andras glädje. Idag samarbetar biblioteken i allt större utsträckning med kommersiella aktörer. Det kan handla om sponsring, att biblioteken låter bokhandlare sköta bokinköpen åt dem eller att allt från metadata till e-böcker licensieras från kommersiella aktörers databaser. Vad får detta för konsekvenser för det oberoende biblioteksväsendet? Och utöver detta – vad har biblioteken för ansvar att skydda kultur som inte klarar sig på den kommersiella marknadens villkor?

Välkommen med ditt bidrag till tidskriftenbis@gmail.com senast 1 februari 2015!

Foto: Martin Persson.

Föreningen BiS?

BiS är en socialistisk förening inom områdena bibliotek, kultur och information. BiS jobbar för att biblioteken ska bevara och vidareutveckla demokratin genom att

- stödja yttrandefriheten och garantera tillgången till information som grund för opinionsbildning och samhällskritik
- utgöra en offentligt finansierad och demokratiskt styrd institution som utvecklas i dialog med brukare och närsamhälle.
- arbeta uppsökande, läsfrämjande och vägledande i första hand för dem som riskerar att hamna på fel sida om den växande informationsklyftan
- aktivt erbjuda information och litteratur som utgör komplement och alternativ till det kommersiellt gångbara.